

PIZZICATI

VRAAG EN AANBOD-RUBRIEK

Prijs f 5.— per vakje bij vooruitbetaling aan het Concertgebouw, Van Baerlestraat 98, Amsterdam.
Postgiro 68625 - Gemeentegiro C 2200

J. POPPELSDORF Vioolleeraar Jacob Obrechtstraat 64 Tel. 97865	ALPHONS VRANKEN Palestrinastraat 2 - Tel. 29265 Stemvorming — Repertoire Directie: Oratorium — — a cappella Koor	Zang-Decl.-spelen van MARTHA BELINFANTE-DEKKER Muziekschool „Belinfante” Pythagorasstraat 27 (Oost)
JO IMMINK ZANGPAEDAGOGE SOLO- EN KOORZANG Stadionkade 70, A'dam Z. Tel. 23847 <i>Spreekuur: Donderdags van 2-4 uur</i>	PIANO-VLEUGEL EN ORGEL GEVRAAGD JOH. ALGRA, Linnaeusparkweg 18 Amsterdam Oost, Telefoon 52963 <i>Wij kunnen U weer leveren:</i> SNAREN, INSTRUMENTEN, ENZ.	Vacant
Vacant	Vacant	Vacant
Vacant	Vacant	Vacant

Komt

voor Uw

Reparatie

van Uw

Ford-Mercury of Lincoln

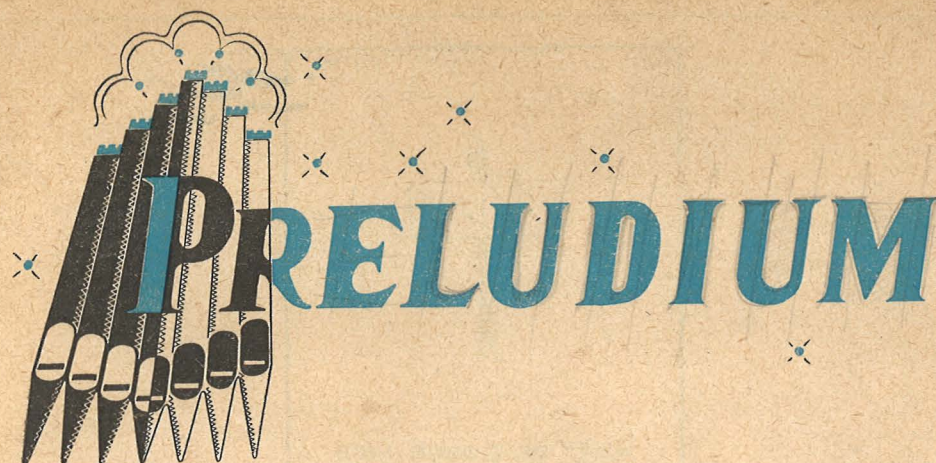
naar de

AUTOMOBIEL INDUSTRIE AMSTERDAM N.V.

Amstelveenscheweg 280-302

Telefoon 96211

N.V. Van Munster's Drukkerijen - Amsterdam

Concertgebouw-Nieuws

Vijfde jaargang

No. 1 Januari 1947

KIEST DE GOEDE WEG
KIEST DE VEILIGE WEG
KIEST DE HEILIGE WEG
KETTNER & DUWAER
PIANO'S - VLEUGELS
HEILIGE WEG A'DAM

1937

Inhoud van dit nummer:

		Het concertgebouworrel, door Mr A. Bouman	12-13
Inleiding, Prof. Dr K. P. H. Bernet Kempers en Jos Smits van Waesberghe	3-4	Twaalf essences, door Jules Cuypers ..	16-17
De nieuwe voorzitter, door K. v. d. C.	5	Verdediging van den dilettant, door Leo Hanekroot	20-21
Een woord ten afscheid en ter begroeting, door J. W. de Jong Schouwenburg	6-7	Rachmaninoff, door M. G. B.	24
Eduard van Beinum, door C.	8	Internationale tijdschriften	25
Da Capo door Herman v. d. Eerenbeemt	9	Voor of tegen Mahler, door Theo v. d. Bijl	26-27-28
Agenda	10-11-14-15-18-19-22-23	Concertgebouw-Societeit	29
		Hoest-epidemie!!	31

REDACTIE:

PROF. DR K. PH. BERNET KEMPERS
JOS SMITS VAN WAESBERGHE, SECR.

BEDACTIE-ADRES:

HOBBEKADE 51 - TEL. 21257
AMSTERDAM-Z. 21147

ADMINISTRATIE:

ABONNEMENTEN OPGEVEN BIJ DE
ADMINISTRATIE VAN HET CONCERTGEBOUW
ABONNEMENTSPRIJS 1 5.- PER JAAR
PRIJS PER NUMMER 50 CENT
PRELUDIUM VERSCHIJNT MAANDELIJKS

VAN MUNSTER'S UITGEVERS-MIJ. - PAVILJOEN VONDELPARK

Aan den Lezer!

Met een kleine variant op Hieronymus — niet den Kerkvader, maar Van Alphen — zouden wij willen zeggen:

Mijn lieve lezers, schrik toch niet,

Wanneer gij onze namen ziet!

Verwacht geen artikelen van ons over de litterae significativae, noch over Johannes van Luik, voorheen Cottonius, evenmin over ligaturen cum et sine en cum opposita proprietate of over het systeem teleion ametabolon! Wij beseffen heel goed, dat gij dit niet van ons verlangt, en begeeren niet anders dan U een gids te zijn in het rijk geschakeerde landschap van het hoofdstedelijke muziekleven. In dit blad zult U in de eerste plaats vinden een zoo nauwkeurig mogelijke concertagenda voor de eerstvolgende maand. De concerten zoowel in de groote als in de kleine zaal van het Concertgebouw, en naar wij hopen ook die in de andere Amsterdamsche concertzalen, zullen met hun programma's worden aangekondigd en de belangrijkste werken daarvan door een korte bespreking ingeleid. Ook aan de executanten zal aandacht worden besteed; groote figuren van het internationale podium zullen worden geïnterviewd of in de gelegenheid worden gesteld zich met een paar woorden zelf tot het publiek te richten. Ook van het muziekleven buiten ons land zal nota genomen worden. Belangrijke publicaties van muziek of boeken over muziek zullen onder de aandacht van de lezers worden gebracht. Leven, werken, streven en sterven van de dragers der muzikale cultuur zullen in deze kolommen worden vermeld. Wij zullen trachten ons weer een voorstelling te vormen, hoe de muzikale krachten na den oorlog over de wereld zijn verspreid, waar de toonaangevende kunstenaars hun voornaamste werkkring hebben, waar zij wonen en werken, hoe zij leven. Dit blad wil het venster zijn, waardoor muzikaal Amsterdam uitziet naar degenen, die het komen bezoeken en waardoor het degenen, die het geluk en schoonheid gebracht hebben, dankbaar nakijkt. Dat dit geenszins buitenlanders zullen zijn spreekt vanzelf. Het Nederlandsche muziekleven, de Nederlandsche solist, de Nederlandsche componist en de Nederlandsche compositie zal uit den aard der zaak onze volle belangstelling hebben.

Maar niet alleen de zware, ook de lichte Muse zullen wij aan het woord laten, ze mag zoo licht zijn als ze wil, mits zij slechts een Muse, d.i. gezonde muziek, is. Wie zou ontkennen, dat de menschheid, die den oorlog heeft meegemaakt, ook wel een beetje recht heeft op wat vroolijkheid, op ontspanning, op wat glimlachende verteedering?

Trouwens, voor wat vroolijkheid, voor een humoristische noot wil de redactie

W. S. de Vries

ook zorgen. Ze heeft een grooten lachspiegel in bestelling en zal U die bij tijd en wijle voorhouden; U lacht zich dan gezond. Misschien houden wij U ook wel eens een gewonen spiegel voor, wat zal Uw buurman dan lachen!

Tenslotte hebben wij nog een medewerker, van wien wij veel verwachten. Dat is U. Jawel, U. Wij reserveeren een speciale rubriek voor U. Een naam hebben wij daarvoor nog niet. Wat dunkt U van: wenken en wenschen? U heeft immers ook Uw op- en aanmerkingen, Uw onbevredigde verlangens en nog niet geheel verdrongen complexen, U heeft origineele inzichten en projecten. U weet precies hoe het moet zijn, waar de fouten schuilen en hoe men die vermijden kon. En wij twijfelen er niet aan of U kunt die op onderhoudende en oorspronkelijke wijze formuleeren, ten einde ons te beschamen en te laten zien hoe men schrijven moet. Alleen, U heeft ons niet te schrijven dat U toch zoo ingenomen zijt met wat wij U voorzetten. Dat merken wij wel als de oplaag snel verkocht is. „Zijt gij tevreden, zegt het anderen, hebt gij klachten zegt het ons.” We beloven U niet, dat wij het dan publiceeren zullen, maar wij zullen het ter harte nemen en wij zullen trachten het zoover te brengen, dat de „anderen” U zullen smeken nu eindelijk eens over iets anders dan over dat eeuwige P r e l u d i u m te praten.

O, ja. Van P r e l u d i u m gesproken; zoo hebben wij dit blad gedoopt. Het is niet zoo gemakkelijk een naam te vinden! Hij moet niet te lang zijn, hij moet niet tot meer verplichten dan wij geven kunnen of willen, hij moet niet reeds eerder zijn gebruikt — dus niet Orpheus of Amphion, niet de Lier; dergelijke antieke begrippen zijn trouwens wat uit den tijd; niet Symphonia, niet de Bazuin, niet de Notenkraaker. Trillingen zou niet onaardig zijn... maar de volksmond zou er gauw rillingen van gemaakt hebben. Kortom, na lang wikken en wegen leek P r e l u d i u m nog het best. Immers wat is een P r e l u d i u m? In ieder geval iets wat met muziek te maken heeft. In den letterlijken zin: voorspel, een inleiding tot iets wat komen gaat, zie boven alinea 2. Dat klopt dus. In de muzikale vormleer is Preludium echter ook een vorm, die opzichzelf kan staan en die vrijwel elken denkbaren inhoud kan hebben; denk aan de preludes van Chopin en van Debussy. Zij kunnen ernstig, ze kunnen vroolijk, ze kunnen fantastisch, ze kunnen humoristisch zijn. Dat klopt dus ook, zie de andere alinea's. Kortom, het preludium is een erg v r i j e vorm. En tegenwoordig is immers alles vrij: de klanken, de voeten, de kunst en de kunstenaar. Nu ja, niet de boter en de suiker en enkele andere dingen. Maar in ieder geval: wij zijn vrij, als een vogel in de lucht. Vogelvrij! Wij leven, wij leven blij.

Wie hoest daar?

Tot het volgende P r e l u d i u m,

Prof. Dr. K. PH. BERNET KEMPERS
JOS. SMITS VAN WAESBERGHE

De nieuwe voorzitter

Het stemt alle vrienden van het Concertgebouw tot groote verheugenis — ook al moeten zij zich daardoor offers, bestaande in veelvuldige afwezigheid van het orkest getroosten — dat de roem van ons orkest reeds zoo kort na de bevrijding en dus vrijwel terstond na de zoo overgrootte moeilijkheden en wisselingen, die ons orkest had te verduren, zich wijd en zijd in het internationale muziekleven heeft verspreid. België, Engeland, Denemarken, Zweden, Noorwegen, Zwitserland en laatstelijk Frankrijk waren vol lof over de uitnemende prestaties van ons orkest en zijn eersten dirigent. Zoowel de landelijke autoriteiten als onze vertegenwoordigers in den vreemde en anderzijds de buitenlandsche autoriteiten, welke met ons orkest kennis maakten, zijn het er over eens, dat er kwalijk voor Nederland betere cultureele ambassadeurs kunnen worden gevonden, dan zij, die door hun unieke samenwerking een nieuwe glansperiode van het Concertgebouw hebben ingeluid.

Het kan in dit verband bezien geen verwondering baren, dat toen onze voorzitter, wiens zorg in voor het Concertgebouw moeilijke jaren, onvolprezen en veelomvattend is geweest, den wensch had te kennen gegeven heen te gaan, het Bestuur zich beijverd heeft aan de keuze van den nieuwen voorzitter een nationaal karakter te verleen. Het meent daarin te zijn geslaagd op een wijze, die de verwachtingen heeft overtroffen. Het vond immers één der hoogste staatsfunctionarissen, Harer Majesteit's plaatsvervanger in den Raad van State, den vice-president van dit college, Jhr. Mr. F. Beelaerts van Blokland bereid, den voorzitterszetel in het Concertgebouw in te nemen.

Dat de Heer Beelaerts een der meest gewichtige staatscarrières achter den rug heeft, bewijst het feit, dat hij reeds jaren geleden is benoemd tot Minister van Staat. Kabinet-formateur na de verwerping der Vlootwet, ligt het zwaartepunt van de loopbaan van den nieuwen voorzitter op het terrein der buitenlandsche betrekkingen. Na tien jaar lang, waaronder die van den eersten wereldoorlog gezant in China te zijn geweest, werd de Heer Beelaerts in 1919 belast met de leiding der diplomatieke afdeling aan het Departement van Buitenlandsche Zaken. Toen Jhr. van Karnebeek na de verwerping

van het verdrag met België als Minister van Buitenlandsche Zaken heenging, werd de Heer Beelaerts zijn opvolger en fungeerde ruim zes jaar als zoodanig in het eerste kabinet de Geer en het derde ministerie Ruys de Beerenbrouck, totdat hij kort vóór het aftreden van dit laatste in 1933 tot vice-president van den Raad van State werd benoemd. Als minister stelde zich de Heer Beelaerts in het bijzonder tot taak de betrekkingen met België, die door het verwerpen van het befaamde verdrag hadden geleden, te verbeteren. Tot op den huidigen dag strijdt de Heer Beelaerts voor de goede betrekkingen met België als voorzitter van de nieuwe organisatie, welke zich ten doel stelt de Nederlandsch-Belgische en Luxemburgsche samenwerking te effectueeren. Het is juist in de huidige omstandigheden, nu het Concertgebouw-orkest tot internationales bloei is gekomen, van niet groot genoeg te schatten beteekenis voor onze instelling, dat een figuur, wiens waarde zoowel in het nationale als het internationale leven algemeen is erkend, bereid bleek de opgevallen plaats als voorzitter van het Concertgebouw in te nemen.

K. v. d. C.

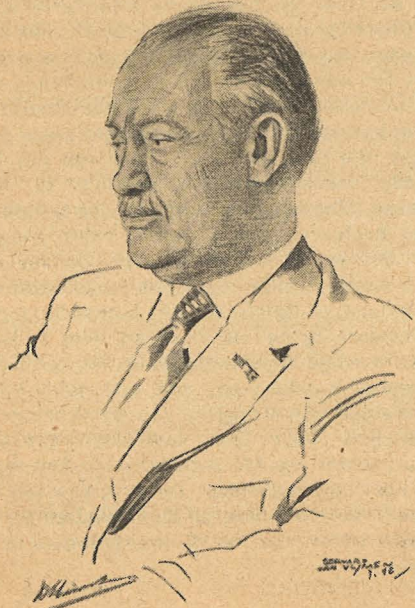
Een woord

ten afscheid en ter begroeting

Dr. H. P. Heineken

Met weinig ruchtbaarheid kwam in 1930 tot stand de benoeming door de vergadering van aandeelhouders der N.V. Het Concertgebouw van Dr. H. P. Heineken tot lid van den Raad van Bestuur en bijna even opvallend trok de heer Heineken zich op 1 September 1946 na een twaalfjarig praesidiaat uit dit college terug, hiermede een periode van moeizaam maar ongemeen vruchtbaar werk ten behoeve van Nederland's eerste muziekinstelling besluitend. Door uiterlijk vertoon heeft zich de ambtstijd van dezen bestuurder allerminst gekenmerkt en niettemin verkreeg zijn naam terecht een bijna magische klank binnen de muren van het Concertgebouw en daarbuiten. Was hij niet de man, die ijzer met handen scheen te kunnen breken, voor wien, als

(Vervolg pag. 7 eerste kolom)

G. H. de Marez Oyens

Reeds Plutarchus erkent het groot gevaar, dat schuilt in de vergelijking van mannen van formaat vanuit eenzelfde gezichtshoek, en niettemin valt het moeilijk deze verleiding te weerstaan nu het Bestuur van het Concertgebouw vrijwel gelijktijdig zijn Voorzitter en onder-Voorzitter zag uittreden. De belichting, waaronder deze beide mannen, die in latere jaren hun gemeenschappelijk streven ten behoeve van onze Vennootschap zoo harmonieus wisten te co-ördineren, in de Concertgebouw-samenleving werkten, was echter zoo wezenlijk verscheiden en de eigenaardige artistiek-commercieele verbondenheid, die het Concertgebouw als instelling kenmerkt, brengt zoo sterk de persoonlijke elementen van zijn bestuurders op den voorgrond, dat een qualiteits-discriminatie hier uiteraard niet aan de orde komt.

Als secretaris van het Bestuur trad de heer de Marez Oyens in 1912 met het 25-jarig jubileum binnen de gewijde sfeer van de toen reeds internationaal vermaarde instelling, die in dien tijd feitelijk niet meer was dan de afspiegeling van Willem Mengelberg's genie.

Amsterdam zou zich geleidelijk met den roem van het hoofdstedelijk orkest gaan ontwikkelen tot een muziekcentrum, dat van heinde en ver over de grenzen van Nederland de grootste scheppende en herscheppende kunstenaars binnen zijn poorten zal verwelkomen.

Van het Concertgebouwbestuur en speciaal van zijn jongen Secretaris werd veel verlangd, maar de Marez Oyens bleef in de voorste gelederen werkzaam met inzet van zijn geheele persoonlijkheid, ook toen de functie van Penningmeester openviel en hem deze met den dag gecompliceerder wordende taak op de schouders werd gelegd.

(Vervolg pag. 7 tweede kolom)

hij de gerechtvaardigde middelen tot het goede doel eenmaal voor oogen zag, geen belemmering of aarzeling meer bestond; die spontaan, energiek en met ongewone doortastendheid, zoo mogelijk zonder hulp van buiten — want die verfoeide hij — kon ingrijpen waar dit geboden scheen.

Transigeeren, diplomatieke omwegen, tactvolle onderhandelingen, kortom de strijd met de fluweele handschoen, strookten wel heel weinig met de dynamiek, die voor hem essentieel was geworden bij het leidinggeven, en die soms alleen door innerlijke, zelden door andere remmen werd gestuit. Zoo bracht hij in het dieptepunt der economische depressie, die zich reeds bij zijn benoeming manifesteerde, als voorzitter van den Raad van Bestuur in het jubileumjaar 1938 met een enkel woord een daad van overwegend sociaal belang tot stand (de re-organisatie van het Pensioenfonds der orkestleden), waaraan een generatie van Bestuursleden en de Overheid reeds jaren zonder hoop op blijvend resultaat had gewerkt. Reeds hierdoor alleen zou het jubileumjaar een waardige afsluiting hebben gevonden en was de Koninklijke onderscheiding, die hem ten deel viel, een officieele erkenning van zijn onschatbare verdiensten, die soms op onbegrijpelijk kortzichtige wijze door de Overheid zijn miskend.

Nog veel meer zou gereleveerd kunnen worden uit de Concertgebouwbestuursactiviteit van dezen kunstzinnigen, fijnbesnaarden mensch, wiens inborst, voor wie met hem omgaat, even verrassend is als zijn daden, die elk voor zich zijn naam onder die van de voortreffelijkste praesides van het bestuur met gulden letters zouden kunnen doen boekstaven in de annalen der Vennootschap, die de vrucht van zijn vele talenten mocht ontvangen. Met volledig respect voor zijn wenschen moet het dan hiermede een afscheid zijn — doch dan tegelijk met een hartelijke begroeting bij de benoeming van den scheidenden voorzitter tot eere-lid van den Raad van Bestuur; een benoeming, die in dezen eervollen vorm beoogt opnieuw en blijvend aan Dr. H. P. Heineken te verbinden de instelling aan welke hij eenmaal voor altijd zijn hart en liefde verpandde en die hem dankt het krachtig evenwicht, dat haar ook in 1946, ongeschokt door de stormen van het oorlogsgeweld, deed erkennen als een der hechte peilers van het cultureele leven in Nederland.

Van weinigen, die ooit tot deze Bestuurstaak werden geroepen, kan gezegd worden, dat zij, gelijk hij, de spil waren, waarom heen deze machtige Nederlandsche cultureele instelling wentelde in den tijd tusschen haar 25- en 50-jarig jubileum.

Het onder-voorzitterschap, dat hij twintig jaren lang naast dat van thesaurier bekleedde zou een belangrijk aandeel in de leiding met zich brengen en het is in deze dubbele functie, dat heel kunstminnend Nederland zich de innemende persoonlijkheid van dezen grijzenden regent zal blijven herinneren.

De donkere tijden der bezetting in den laatsten oorlog, gedurende welke hij zich moedig opwierp als de onvermoeibare redder van vele verdrukten, die het behoud van het kostbaarste, dat zij bezaten, aan hem danken, zullen door hen, getuige een intieme plechtigheid in het Concertgebouw kort na de bevrijding, zeker nimmer worden vergeten als een periode, waarin hij het bewijs leverde van wat onbaatzuchtige naastenliefde vermag.

Ook hem blijve het Concertgebouw, bij zijn benoeming tot Eerlid van den Raad van Bestuur, op welk eerbetoon niemand meer recht kan doen gelden, verknocht tot in een verre roemvolle toekomst.

J. W. DE JONG SCHOUWENBURG

Eduard van Beinum

Eduard van Beinum zien wij als den soldaat met den maarschalkstaf in den ransel, die in een voor militaire verhoudingen onbegrijpelijk korten tijd de hoogste waardigheid wist te verwerven. En zulks niet als gunst van een enkeling, niet als gevolg van een persoonlijke verhouding, neen de communis opinio, die meedoogenlooze rechter, die carrières maakt en breekt, verleende hem deze onderscheiding, een eerbetoon waaraan het buitenland den graad summa cum laude toevoegde.

Gesproten als mensch uit het oude Gelre, als kunstenaar uit het centrum van de muzikale cultuur van zijn land: de Arnhemsche Orkestvereniging, zien wij zijn talenten spoedig opbloeien en rijpen. Als jong pianist-leerling van den voortreffelijken bijna legendarischen J. B. de Pauw — trekt hij de aandacht; het dirigeren van koren krijgt zijn interesse en als er een plaats vrij komt als dirigent te Haarlem grijpt hij zijn kans: het muzikleven in de Spaarnestad gaat een periode van bloei tegemoet. Maar Amsterdam slaapt niet: de regeerders van het Concertgebouw zien vooruit en na enkele jaren vertrekt de op dat oogenblik te Amsterdam nog onbekende Van Beinum naar de hoofdstad als tweede dirigent van het Concertgebouw-orkest. Van dat oogenblik hebben wij allen zijn opgang meegemaakt van nabij. Zijn plaats in de schaduw werd een plaats in de zon, opklimmend van dageraad tot middaghoogte. Verlokkende roepen van elders werden afgevoerd. Amsterdam weet zijn goede zonen te eeren.

Zoo vinden wij den dirigent na de bevrijding in de volle kracht van zijn kunnen, met ontembare energie vervuld, zijn schare orkestleden voorgaand als een die voortgekomen uit hun rangen door Apollo begenadigd, tot den eersten onder allen werd. Een muzikale en een vriendschapsband is gesmeed tusschen dezen echten Neder-

landschen musicus, wien alle pose vreemd is en zijn honderdkoppig instrument, dat onder zijn gevoelige handen tot een geheel werd geboetseerd.

Amsterdam wist dit alles en erkende het: de belangstelling voor de concerten nam toe tot een ongekenen omvang. Elk concert kan worden verdubbeld — slechts voor een beperkt aantal is dit te verwezenlijken, daar de kalender zich niet laat uitrekken. Die onberekenbare speling van het lot, die in elke groote carrière ingrijpt, bracht Van Beinum plotseling onder de schijnwerpers van Londen's grootste concertzaal en reeds na de repetities, nog vóór het concert (gedirigeerd in een bruin pak met geleenden dirigeerstok en overhemd) deed Albion verleidelijke aanbiedingen aan den Nederlandschen dirigent.

(Vervolg op pag. 9 te kolom)

Da Capo

Concertgebouw-vrienden, wij beginnen opnieuw het gespeelde te herspelen en laat ons hopen met nog meer brio en nog meer intensiviteit.

Ook het „Concertgebouwnieuws” verdween in den alles meesleurenden en vernietigenden maalstroom, maar gracielijk en melodius preludeerend komt het weer aangetreden als uitnoodiging en inzet tot een grootsch en rhythmisch klankenfeest.

Zooals de mensch dan pas zijn vrijheid gaat waardeeren, wanneer hij haar heeft verloren, zoo ook wij, Concertgebouwvrienden.

Wij stelden het „Concertgebouwnieuws” eerst op prijs, toen het niet meer verscheen. Gingen wij het vroeger maar al te vaak achteloos voorbij, toen het niet meer te krijgen was, wilde iedereen het hebben. Concertgebouwvrienden, laten wij nu toonen en bewijzen, dat wij uit het groote hebben geleerd, dat ook het kleine uiterst belangrijk kan zijn.

Hoe het ook zij of worden moge, Uw bestuur verheugt het zeer, dat het in „Preludium” een sonoor klankbord gevonden heeft, waartegen het „Nieuws” kan worden teruggebracht.

Inderdaad het heeft lang, al te lang geduurd, maar de formaliteiten waren rompslompig en velerlei — dat wij weer de beschikking

kregen over onzen eigen zender, waarop wij op geregelde tijden al datgene kunnen uitzenden, dat naar onze wijze van zien, voor de leden de moeite van het luisteren waard zal zijn.

Door het gebrek aan een verbindingsmiddel is de saamhoorigheid der vrienden — vooral in de laatste jaren — niet meer zoo stevig als voorheen, wij zijn er van overtuigd, dat „Preludium” de onmisbare schakel zal worden, waardoor de vrienden weer hecht aan elkaar worden gebonden.

Door het verschijnen van het „Concertgebouw-nieuws” blijven de vrienden geregeld op de hoogte van wat er in en om het Concertgebouw gebeurt en kunnen zij dus weer meeleven met het groeiend succes van het roemruchte orkest en zijn begaafde dirigenten.

De uiterst deskundige redactie staat er borg voor, dat naast het „Nieuws” den vrienden ook een keur van instructieve artikelen geboden wordt.

Zoo gaat het „Concertgebouwnieuws” vol goeden moed en met hernieuwden ijver en met vlammende geestdrift onder een harmonieus preludeerende redactie zijn vijftien jaargang tegemoet.

Laat ons met gespannen aandacht volgen hoe zich uit het preludium de themata ontwikkelen in een rijkdom van schakeeringen tot een grandioos slotaccoord.

HERMAN VAN DEN EERENBEEMT

(Vervolg van pag. 8)

Nog was de climax niet gekomen. Met eigen orkest zou onzen bureu worden getoond, waarin zijn kracht lag: niet het verblindende licht van een vuurpijl die spoedig moet dooven, maar de in hun constantheid toch wisselende woelingen van een vulcanische vuurzee. België en Engeland boden geen weerstand aan dit cultureel imperialisme. De Scandinavische landen vergaten hun spreekwoordelijke onverstoortbaarheid om van hun bewondering voor deze herschep-

pende kunst te getuigen. Monarchen stelden zich tot tolk van Hunne volken en erkenden onzen dirigent op een wijze als alleen een Vorst vermag.

Zoo begon het negen en vijftigste seizoen van ons Concertgebouw-Orkest, het zestiende van onzen dirigent. Past het, na zooveel dat ons geschonken werd, nog een wensch te doen? Het moet, Europa is klein geworden door het vliegverkeer! Dat de Muzen gedoogen, dat Amsterdam kan blijven wat het was en is: Trotsch op zijn zoon Van Beinum.

C.

CONCERTGEBOUW

GROOTE ZAAL

Woensdag 25 December, 2.30 uur

Kerst-matinee

COR DE GROOT

CHOPIN-PROGRAMMA

o.m. Berceuse, Walsen in As en Ges gr. t.

Toegangsprijs f 1.- — f 2.- + r. en vest-
Kaartverkoop en plaatsbespreking
vanaf 21 December van 10—3 uur
in het Concertgebouw.

CONCERTGEBOUW

GROOTE ZAAL

2e Kerstdag - 2.30 uur

Kerst-Matinee

Concertgebouw-Orkest

onder leiding van

IGNACE NEUMARK

Solist:

JAN KEESSEN (viool)

WEBER Overture „Oberon”
DWORSJAK Vioolconcert
TSJAIKOFSKY 5e Symphonie

Toegangsprijs: f 1.25, verh. m. r. en v.
Kaartverkoop en plaatsbespreking van-
af Donderdag 19 December dagelijks
van 10—3 uur in het Concertgebouw

AGENDA

GROOTE ZAAL

- Zaterdag 21 December. Matinee:
KINDERKERSTMIDDAG
voor kinderen van abonné's van
het Concertgebouw-orkest
- Zondag 22 December, 2.30 uur:
ABONNEMENTSCONCERT
Serie A en Z
Dirigent: **Hein Jordans**
Soliste: **Greet Koeman**, zang
m.m.v. Vrouwenkoor Toonkunst
— Afd. Amsterdam
Ravel: Alborada del gracioso
Debussy: Twee Nocturnes
Diepenbrock: Hymne aan
Rembrandt
Reger: Mozart-varianties
- Maandag 23 December, 8 uur:
WEIHNACHTSORATORIUM
Amst. Oratorium-koor
- Dinsdag 24 December, 8 uur:
WEIHNACHTSORATORIUM
Amst. Oratorium-koor
- Woensdag 25 December (1e Kerstdag), 2.30 u.
CHOPIN-MATINEE
door **Cor de Groot**
- Donderd. 26 Dec. (2e Kerstdag), 2.30 uur:
KERSTMATINEE
Concertgebouw-orkest,
Dirigent: **Ignace Neumark**
Solist: **Jan Keessen**, viool
Weber: Overture „Oberon”
Dworsjak: Vioolconcert
Tsjajkofsky: Vijfde Symphonie
- 8 uur:
METROPOLE-ORKEST
o.l.v. **Dolf van der Linden**
m.m.v.
„De Wama's”
Netty van Doorn
Tonny van Hulst
het bekende „Metro Swing
Kwartet” o.l.v. **Benny Behr**
Cees Verschoor
Manny Oets
Joop Reynbout, Conferencier

AGENDA

GROOTE ZAAL

- Woensdag 1 Januari 8.30 uur:
DE RAMBLERS
o.l.v. **Theo Uden Masman**
- Zondag 5 Januari, 2.30 uur:
ABONNEMENTSCONCERT
Serie A en C
Dirigent: **Willem van Otterloo**
Soliste: **Rosemarie Stucki**, piano
Mozart: Pianoconcert Es K.V. 482
Bruckner: Vierde Symphonie
- Zondag 5 Januari, 8 uur:
**CONCERT DOOR AMSTER-
DAMSCHPOLITIEMANNEN-
KOOR „EUTERPE”**
- Woensdag 8 Januari, 8.15 uur en
Donderd. 9 Januari, 8.15 uur:
ABONNEMENTSCONCERT
Serie A en B
Dirigent: **Willem van Otterloo**
Solisten:
Massimo Amphitheatrof, cello
Theo Baylé, zang,
Mozart: Haffner Symphonie
Schumann: Cello-Concert
Diepenbrock: Lydische Nacht
Ravel: Daphnis et Chloë I en II
(met koor)
- Vrijdag 10 Januari, 7 uur:
JEUGDCONCERT o.l.v.
WILLEM VAN OTTERLOO
Rossini: Overture La Giza ladra
Mozart: Haffner-Symphonie
Ravel: Daphnis et Chloë
(2e suite)

AMSTERDAMSCH JUWELIERSBEDRIJF voorheen

ROELOF CITROEN

JUWELIERS SINDS 1850

KALVERSTRAAT 1 - TEL. 57658 - AMSTERDAM-C.

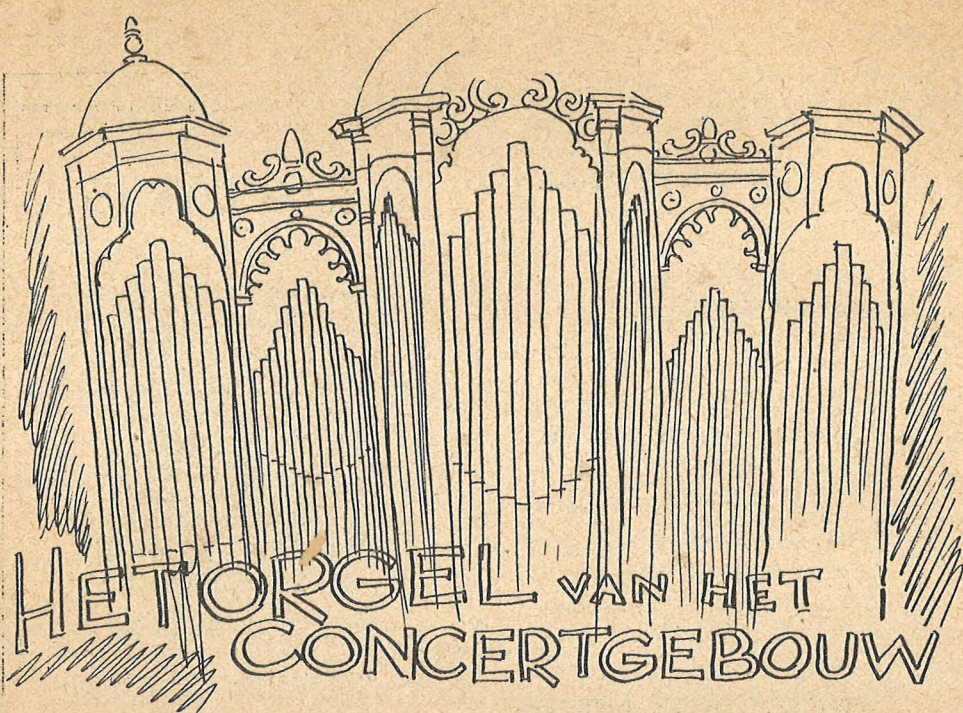
Decca

Voor wie met Kerstmis gaarne goede
muziek in zijn huis hoort brachten wij een
drietal prachtige platen, waarop wij met
veel genoegen Uw aandacht vestigen:

het Concertgebouw-orkest onder leiding
van Eduard van Beinum speelde Van
Beethoven's beroemde „Leonore No. 2”,
terwijl Hélène Ludolph mooie oud-Neder-
landsche en Fransche Kerstliederen zong
met begeleiding van Felix de Nobel's voor-
treffelijke Kamerkoor en klein orkest.

X 10028 } **VAN BEETHOVEN:**
X 10029 } **LEONORE-OVERTURE No. 2**
X 10035 **LES ANGES DANS NOS CAM-
PAGNES, NU SYT WELLECOME,
KLEIN KLEIN JEZUKEN, ER
IS EEN KINDETJE GEBOREN**

Vroeg U Uw platenhandelaar reeds om het
aardige blauwe boekje met bijzonderheden
over verschenen en komende Decca-
uitgaven? U kunt 't ook bij ons aanvragen:
v. Baerlestraat 3, Amsterdam-Z.

Wanneer we constateeren, dat van de ruim 4500 orgels in Nederland het Amsterdamsche Concertgebouw-orgel in grootte het 26ste en van de Amsterdamsche het 7de is, blijkt daaruit reeds, dat het als een onzer belangrijke instrumenten mag worden beschouwd. En ook onder de 8 orgels in onze concertzalen neemt het een eereplaats in: met zijn 46 stemmen en 2836 pijpen is het bijna even groot als dat te Haarlem¹⁾ (met 47 stemmen); het instrument te Maastricht (34 stemmen) volgt op eerbiedige afstand. De vraag, of de kwaliteiten van het Concertgebouworgel met deze kwantitatieve gegevens in overeenstemming zijn, mag bevestigend worden beantwoord. Materialen en constructie zijn prima, verder zijn artistieke conceptie en afwerking van het geluid in vele opzichten nog aanvaardbaar. Of om het in beeldspraak te zeggen (waarbij we het orgel met een mensch vergelijken) zijn constitutie en karakter zijn in aanleg gezond en hij heeft een redelijke opvoeding genoten. Alleen hebben zijn opvoeders hem te veel naar het model van zijn vriendin, het orkest, trachten te vormen, en hem zoodoende te weinig tot een man gemaakt. Ook is hij de laatste tijd erg onhandig geworden in zijn bewegingen. Met deze constatering is tevens de tegenwoordige beteekenis van het instrument

geschetst. Om het echter recht te doen, is het goed, even bij zijn geschiedenis stil te staan. Reeds bij de bouw van de groote zaal is op het podium door den architect Ir. A. L. van Gendt een behoorlijke ruimte gereserveerd voor een groot concertorgel, en na 3 jaren (in 1891) kon dit in gebruik worden genomen, dank zij de activiteit van de „Vereeniging tot verschaffing van een orgel”, die o.m. door een tentoonstelling en verloting van „kunstwerken” het geld wist bijeen te brengen. Het instrument is gebouwd door den bekenden Utrechtschen orgelbouwer M. Maarschalkerweerd²⁾ volgens de plannen, door hem in overleg met den organist Jos. A. Verheijen³⁾ ontworpen. Voor die tijd is zeer goed werk geleverd; ook werden moderne vindingen (windregulatie, combinatieladen, pneumatiek voor de tractie van slepen en speelventielen, suboctaafkoppelingen en orkestrale timbres) toegepast bij dege-lijke oude tradities als sleepladen en dispositieopbouw. Vele registers zijn zeer fraai van klank. Echter is in het algemeene geluidskarakter, dus in de conceptie en uitwerking van de klank van het pijpwerk, te weinig rekening gehouden met de typische eigen functie, die het orgel in een concertzaal heeft te vervullen. Overeenkomstig de mode van het fin-de-siècle heeft men ook

bij de klank van dit orgel gestreefd naar orkest-imitatie⁴⁾, terwijl zulks toch zeker in een orkestzaal overbodig mag heten. Zoo ergens, dan is daar noodig dat ieder instrument in oprechtheid zijn eigen karakter vertoont. Voor solo-orgelwerken geldt dit begrijpelijkerwijze, maar niet minder voor composities voor orgel en orkest. Als we ons verdiepen in de meest bekende van dergelijke concerten, die van Händel, dan blijken deze in hun structuur en variëteit het meest tot hun recht te komen bij een uitgesproken karakter-individualiteit van orgel en orkest⁵⁾. Niet minder geldt dit voor vroegere en latere werken voor orgel en orkest of solisten. Door voldoende variatiemogelijkheid in zwakkere en sterkere orgelregisters blijft toch een harmonie tusschen deze beide mogelijk. Gelukkig is door de gezonde intuïtie van orgelbouwer en adviseur de consequentie van dit orkestrale principe getemperd, maar niettemin heeft het Concertgebouworgel bij het publiek niet de reputatie die het zou kunnen verdienen. Een orgelkenner verveelt zich al vrij spoedig bij het sterkere geluid. Het is te weinig karakteristiek, te onbelijnd, te nuchter. Bovendien is het tutti in de bas dik en dof; de weinige vulstemmen mengen zich niet, maar steken schraal buiten het ensemble uit. Verheijen vermeldt, dat de hoogere prestantpijpen „genoegzaam zijn ontdaan van scherpte in den diskant”, niet beseffende dat juist daardoor het geraamte van het orgelgeluid werd verzwakt en van zangerigheid beroofd. Nu het mechaniek van het instrument dringend restauratie behoeft, mag worden verwacht, in verband met de importantie van dit Amsterdamsche orgel, dat dan tevens het geluid zoo zal worden verbeterd, dat het ten volle voor zijn doel geschikt wordt. En dit zal voor in verhouding geringe kosten en materialen kunnen geschieden, daar de makelij van het bestaande pijpwerk en de royale opbouw dit mogelijk maken.

Ik sprak hierboven over de „onhandigheid in beweging” van dit orgel. De organisten, die de laatste tijd op het werk te concerteren hadden, zullen wel begrijpen wat ik daarmee bedoel. Geen pianist zal er aan denken, om te spelen op een vleugel, waarvan het repetitiemechaniek hier en daar weigert, de eene toets de ander meeneemt, of de hamer ook zachtjes naburige snaren aanraakt. Door onvoldoende revisie en een latere onjuiste pneumatiek-verandering

is iets dergelijks bij ons orgel het geval, en dit maakt het spelen voor een serieus organist tot een zeer gemengd genoegen. Bij gebonden spel houden pneumatiekbalgjes elkander hier en daar omlaag, zoodat tonen „nakleven”. Op de bovenmanualen is doorspraak en in de laden van Manuaal II zelfs bijspraak; ook trekt bij zwaar spel de pneumatiek soms niet door, ofschoon de toetsdiepgang hier reeds abnormaal groot is. Gelukkig is het niet zoo, dat deze hinderlijke storingen symptomen zouden zijn van ernstig verval, maar wel maken zij een restauratie urgent. Het instrument is het waard en niet minder zijn bespelers en publiek.

Tot slot volgt hier voor de belangstellenden een korte beschrijving van het Concertgebouw-orgel. De dispositie heeft 46 stemmen, verdeeld over 3 Manualen en vrij pedaal:

Man. I: Prestant 16 (de grootste van F af in het front), Bourdon 16, Prestant 8 (grootste in het front), Bourdon 8, Flûte harm. 8 (grootste in het front), Violoncel 8, Prestant 4, Flûte octav. 4, Quint harm. 2²/₃, Octaaf harm. 2, Cornet 1-5 sterk 1³/₅ (oorspr. Terts harm. 1³/₅), Mixtuur 3-6 sterk 2, Trompet 8, Trompet 4 (oorspr. Baryton 16).

Man. II. (in zwelkast): Zacht gedekt 16, Prestant 8, Roerfluit 8, Salicionaal 8, Unda maris 8, Fluit dolce 4, Viool 4, Mixtuur 2-5 sterk 2, Trompet 8, Klarinet 8 (doorslaand).

Man. III (in zwelkast): Quintadeen 16, Holpijp 8, Flûte harm. 8, Viola di gamba 8, Voix celeste 8, Flûte octav. 4, Flageolet harm. 2, Piccolo harm. 1, Sexquialter harm. 2 sterk 2²/₃, Basson-Hobo 8, Vox humana 8, Trompet 4.

Pedaal: Gedekte Subbas 32 (zeer wijd), Open Subbas 16 (een Contrabas), Gedekt 16, Violon 16, Quintbas 10²/₃ (gedekt), Fluit 8 (open), Violoncel 8, Corni dolce 4 (een open, fluit), Bazuin 16, Trombone 8.

Koppelingen II-I, III-I, III-II, I-Ped., II-Ped., III-Ped., Sub II en Sub III (laatste twee buiten werking). Tremulant III.

Combinatietreden voor de sterke stemmen van I, II, III en Ped.

Zweltrede II, Zweltrede III.

Manualen van C tot g³, Pedaal van C tot f' (Mechelsche maten)⁶⁾.

Winddruk voor het pijpwerk 90-105 m.M. Electrische ventilator voor de windvoorziening. Achter de speeltafel, in de onderbouw, zijn o.m. geplaatst de balgen en pneumatische toestellen (laatstgenoemde functionneeren voor de manualen met inflatende wind, voor het pedaal met uitlatende).

(Vervolg en noten op pag. 25, 2e kolom)

Eerste Nederlandsche

Bijkantoor te Amsterdam
Keizersgracht 670, Tel. 41803 en 49884

Levensverzekering
Lijfrente

VOOR UW REIZEN
EN DEVIEZEN

NAAR **LISSONE**
INDEMAN

Een groet uit Londen...

HET is mij een behoefte alle Nederlandsche vrienden (en ik hoop dat ik daaronder ook onze cliëntèle mag rekenen) een gelukkig 1947 te wenschen, daarbij dankzeggend aan de velen wier steun wij ondervonden tijdens den wederopbouw onzer zaken in Nederland.

E. PEREZ

LONDON, 97 New Bond Street.

PEREZ

Perzisch Tapijthuis

Amsterdam, Rokin 116, tel. 23958

Den Haag - Utrecht - Hilversum
Arnhem - Eindhoven

AGENDA

GROOTE ZAAL

- Zaterdag 11 Januari, 8.15 uur:
VOLKSCONCERT
- Zondag 12 Januari, 8 uur:
BOND
VAN AMSTERDAMSCHER
ZANGVEREENIGINGEN
- Dinsdag 14 Januari, 8 uur:
AMSTERDAMSCHER KUNST-
KRING
Stefan Askenase, piano
- Woensdag 15 Januari, 8.15 uur:
Donderd. 16 Januari, 8.15 uur:
ABONNEMENTSCONCERT
(Serie A en B)
- Zaterdag 18 Januari, 8 uur:
AMSTERDAMSCHER ACCOR-
DEONVEREENIGING
„EXCELSIOR”
- Zondag 19 Januari, 2.30 uur:
ABONNEMENTSCONCERT
Serie A en Z
- Zondag 19 Januari, 8 uur:
LIEDERTAFEL „ZANG EN
VRIENDSCHAP”
- Maandag 20 Januari, 8 uur:
CONCERT N.C.R.V.
- Zondag 26 Januari, 8.15 uur:
VOLKSCONCERT

AGENDA

GROOTE ZAAL

- Maandag 27 Januari, 8 uur:
AMSTERDAMSCHER KUNST-
KRING (SIMON GOLDBERG)
- Woensdag 29 Januari, 8.15 uur:
Donderd. 30 Januari, 8.15 uur:
ABONNEMENTSCONCERT
Serie A en B
Dirigent: Sir **Adrian Boult**
Solist: **Jo Juda**, viool
Vaughan Williams: Job, a Masque
for dancing
Tsjaikofsky: Vioolconcert
- Zaterdag 1 Februari, 8.15 uur:
Zondag 2 Februari
TOONKUNSTKOOR
o.l.v. **Sir Adrian Boult**
Elgar: The Dream of Gerontius
Solisten: **Mary Jarred**
Parry Jones
Harold Williams
- Woensdag 5 Februari, 8.15 uur:
Donderd. 6 Februari, 8.15 uur:
ABONNEMENTSCONCERT
Serie A en B
Dirigent: **Eduard van Beinum**
Soliste:
Ginette Neveu, viool
o.m. Brahms: Vioolconcert
- Vrijdag 7 Februari, 8 uur:
HAARLEMSCH GEMENGD
KOOR

MUZIEKHANDEL

HYMNOPHON

Amsterdam - Damstraat 1 - Tel. 49630

GESPECIALISEERD IN
KLASSIEKE MUZIEK

Vraagt onze uitgebreide catalogus!

Verzending door geheel Nederland

Piano:

Bach Ital. Concert-Fant.Chrom. à f	1.65
Partitas (complète)	4.80
Clavecin bien tempéré 1-2 à ..	3.60
Beethoven Sonaten band 1 en 2 à ..	10.50
Op. 37 Concert No. 3.	3.80
Chopin Etudes-Concertstukken à ..	4.—
Mazurka's	6.—
Nocturnes-Polonaises	4.40
Préludes en Rondo's	3.80
Valses	2.80
Debussy Images 1 en 2 Compl. . à ..	4.80
Pour le piano	5.60
Suite Bergamasque	4.80
Falla 4 Pieces Espagnoles	4.80
Franck-Bauer Prél. fugue et Var. . .	2.80
Grieg Lyr. Stücke 1. 2. 3.	1.75
Peer Gynt. Suite 1 en 2	1.75
Hochzeitstag a. Troidh.	1.20
Elegische Melodien	1.20
Händel Suites bk. 1 en 2	4.80
Mendelssohn Lieder ohne Worte . .	4.—
Mozart Sonaten Compl.	8.75
Popy Suite Ballet-Orientale . . .	1.80
Schubert Impr. et Mom. Mus. . . .	3.—
Sinding Frühlingsrauschen	1.—

Orgel:

Boëllmann Suite Gothique	3.20
Bach-Dupré Oeuvres. 12 banden à ..	9.65
Franck 3 Chorals Compl.	4.80
Grande pièce symphonique	3.20
Prél. fugue et variation.	2.40
Final.	2.80

Viool en Piano:

Corelli La Folia	1.65
Debussy Sonate	5.20
Ravel Tzigane	6.40
St. Saëns 3me Concerto	6.40
Tschaikowsky Op. 35 Concert	3.60
Vivaldi Concert a moll	3.60

Twaalf essences

Een bijdrage tot muzikale zuivering

Gedachten over het wonder dat muziek heet zijn dan pas onkwetsbaar en gaaf, wanneer ze afkomstig zijn van een wijsgeer, die tevens een kundig musicus is en componist, aestheticus en kunstkenner, alsook psycholoog en kenner van de wisselwerkende functies onzer oorchepjes, centrale zenuwen en hersenen; voorts moet hij kenner wezen van het geheim der draadlooze telegrafie tusschen lichaam en ziel en van andere geheimen die de wetenschap waarschijnlijk nooit zal ontsluiten.

Mijn muzikale Essences zijn even gebrekkig en kwetsbaar als twaalf miljoen andere. Toch vlei ik mij met de hoop, dat ze althans eenige zuiverende kracht bezitten.

1

Wat is voor ons de belangrijkste verdienste van de gamelan? Dat zij Claude Debussy, een der grootste dichters in de Avondlandsche toonkunst, tot origineele en schoone muziek heeft geïnspireerd. Dat is dus niet een rechtstreeksche, doch een zijdelingsche, niet een objectief-muzikale, maar een subjectief-inspireerende verdienste.

2

Een Oostersch inboorling, versch aangekomen uit de binnenlanden van Tibet, werd meegenomen naar het Concertgebouw. Het programma bestond uit een ouverture van Johannes van Bree, een pianoconcert van Mozart en een symphonie van Beethoven. Toen den inboorling na afloop gevraagd werd wat hem het meest bevalen was, antwoordde hij: „Het eerste”. Zijn Hollandsche vrienden waren zeer verheugd daar-

over. Maar hij bedoelde niet Van Bree's ouverture, hij bedoelde „het eerste” — het stemmen van de instrumenten vóór het concert! Toen begonnen zijn blanke vrienden luidkeels te lachen, hartelijk en zelfbewust. Dat was in 1846. In 1946 zou men daar niet meer om lachen. Wij zijn vermoeid en wankelmoedig, wij twijfelen aan alles, wij accepteeren alles.

3

Poëtische naturen beweren soms muziek te hooren in het ruischen van een korenveld, het stroomen van een beek, het „zingen” van de zee. Scheppende fantasie of begripsverwarring? Byron gaat nog een stapje verder; hij zegt: daar is muziek in 't zuchten van het riet, in 't stroomen van een beekje... Romain Rolland draaft door tot het uiterste; hij beweert zelfs muziek te hooren in een knarsende deur en zegt: *alles is muziek* — „het gaat er maar om ze te hooren”... Makkers, staakt uw wild gedaas! Zelfs het zingen van den *nachtvogel* is alleen maar muziek, in den dichtertlijken zin van het woord. Het is prachtig, inspireerend, goddelijk; maar geen muziek.

4

De populaire passage in Beethoven's pastorale symfonie, waar *nachtvogel*, kwartel en *koekoek* worden nagebootst door een fluit, hobo en clarinet, verhoogt geenszins de pastorale sfeer en verlaagt de muziek. De heele grap (als grap ook bedoeld!) bestrijkt nauwelijks acht maten; bestond de gansche symfonie uit dergelijke vogel-caricaturen, zoo zou ze ongenietbaar zijn: èn voor de liefhebbers van muziek èn voor de vrienden van zangvogels.

5

Juist de meest-geciteerde gedachten over muziek die op naam staan van Beethoven, zijn verkeerd gesigneerd. De onderteekening had moeten luiden: „Sappig duimpje van Bettina Brentano”.

6

De felste aanklachten tegen moderne muziek worden ingediend door hen, die er het minst naar luisteren. Zoo ook mijn vrienden A. en X. Bij een modern werk loopen zij ijskoud de zaal uit.

„Dat is ons logisch recht, zeggen ze; een onuitstaanbaar mensch gaan we ook uit den weg.”

Deze waanwijze snijboonen zouden aan moderne muziek heusch wel wennen, als zij er maar geregeld naar wilden luisteren. „Dat willen we wel gelooven,” zeggen ze. „Aan andere vergiften zooals nicotine en

arsenicum kan men ook gaan wennen.” Zou je ze niet?

7

Wie meent, dat de waarde van een muziekwerk geheel meetbaar is, miskent in de toonkunst het element der Magie. Elke aesthetische waardebeëpaling van een muziekwerk riskeert kortsluiting op dit onberekenbare element. Niemand van ons kan nu nog beoordeelen of het overschat werd door de oude Grieken wanneer zij b.v. phrygische klanken aanhieven ter opwekking van den krijgsmoed, lydische ter bestendiging van de trouw bij onbestorven weduwen enz. Maar wel weet ik, dat wij sinds de laatste decennia een tijdperk beleven, waarin de wonderen der muziek worden onderschat, betwijfeld zelfs principieel ontkend.

8

Jean Giraudoux zegt: Mozart, c'est la boîte à musique du bon Dieu.

9

Muziek is emotie, gevoel? Dan zou dus het Maartsch gejang van een kater muziek zijn en het spel van een pianola niet, terwijl juist het omgekeerde waar is.

Elgar museum

Het geboortehuis van Edward Elgar te Worcester, dat na zijn overlijden in 1934 door de gemeente was aangekocht, is nu ingericht tot museum. De studeerkamer van den componist bevat behalve zijn schrijftafel vele andere curiosa. Elders in het museum kan men een volledige gedrukte verzameling van Elgar's werk bezichtigen. De meest uiteenloopende zaken als houtsnijwerk en boeken met kruiswoord-raadsels geven een indruk van de veelzijdige liefhebberijen van dezen in zijn vaderland zoo geëerden componist.

Muziek- en tooneelfestival

In de maanden Augustus en September van het volgend jaar zal er in Edinburg een internationaal muziek- en tooneelfestival worden georganiseerd. Behalve door Engelsche orkesten zal ook door het Weensch Philharmonisch Orkest en door het Orchestre Coölonne te Parijs worden geconcerteerd, resp. o.l.v. Bruno Walter en Paul Paray. Tevens zijn er uitvoeringen te verwachten van de Glyndebourne Opera en van de Old Vic Company. Details zullen waarschijnlijk begin 1947 worden bekend gemaakt.

10

De muziek is het schoonste Esperanto; maar niet het doelmatigste.

11

Het „rhythme” van het wereldgebeuren is een willekeurig begrip, vaag en verwisselbaar. Zoo ook het „rhythme” van een film. Laat drie film-experts het rhythme van een film eens registreeren, men krijgt drie verschillende uitkomsten. Laat een dozijn musici het rhythme van een muziekstuk registreeren, men krijgt één uitkomst, als bij een rekensom. Het meest verwant aan het rhythme in de toonkunst is het rhythme in de verskunst.

12

Rhythme is geen muziek; muziek zonder rhythme is een lamgeboren kindje. Deze fundamenteele waarheid wordt al te vaak over het hoofd gezien door componisten eenerzijds van jazz-muziek, anderzijds van kerkelijke liederen.

JULES CUYPERS

Gereserveerd voor
C. C. Bender's
Piano- en Orgelhandel N.V.

AMSTERDAM, Spui 12

ARNHEM, Steenstraat 54
 BREDA, Veemarktstraat 40
 LEIDEN, Hoogewoerd 90
 ROTTERDAM, Witte de Withstraat 34

AMSTLEVEN
 LEVENSVZERKERINGEN
 LIJFRENTEN * PENSIOENEN
 GROEPSVERZEKERINGEN
 N.V. Amsterdamsche Mij
 van Levensverzekering
 Nieuwe Spiegelstraat 17 • Amsterdam-C

AGENDA

KLEINE ZAAL

Zaterdag 21 December t/m Zondag 5 Januari
 iedere avond 8 uur, des Zondags
 matinée 2 uur (behalve de matinée's
 op 25 en 26 December).

WIM IBO's RADIO CABARET

„De Camera Obscura”

Een geheel Hollandsche
 Kleinkunst-revue

Medewerkenden:

Maja Morova

Tini Visser

Lies de Wind

Wim Ibo

Gerard Rekers

Frans van Schaik

Pieter v. d. Sloot

Jo Spiers

James Yoland

Teksten:

Ina Philippo

Martie Verdenius

Willy van Hemert

Wim Ibo

Muziek:

Jo Spiers

Regie:

Martie Verdenius

AGENDA

KLEINE ZAAL

Woensdag 25 December, 2 uur:
CHARLOTTE KÖHLER
Oompjes Droom

Donderd. 26 December, 2.30 uur:
HELLA HAASSE, voordracht
Balladen en Legendes

Maandag 6 Januari, 8 uur:
JACQUES GENTY, piano

Dinsdag 7 Januari, 8 uur:
THEO VAN DER PAS, piano

Donderd. 9 Januari: 8 uur:
MAX CROISSET, voordracht
Muizen en Menschen

Vrijdag 10 Januari, 8 uur:
NED. VEREENIGING VOOR
HEDENDAAGSCHE MUZIEK

Zaterdag 11 Januari, 8 uur:
ORNELLA SANTOLIVIDO,
 piano

Zondag 12 Januari, 2.30 uur:
YFRAH NEAMAN, viool

Zondag 12 Januari, 8 uur:
KENDALL TAYLOR, piano

Maandag 13 Januari, 8 uur:
KAMERMUZIEK VEREENI-
GING „ARS NOVA”

Dinsdag 14 Januari, 8.15 uur:
NED. VEREENIGING CON-
CERTGEBOUWVRIENDEN
Concertgebouw Kwintet
 Hubert Barwahser - Haakon
 Stotijn - Bram de Wilde - Thom
 de Klerk - Jan Bos

— Ned. Concertdir. J. BEEK —

BAGHZAAL: Zaterdag 4 Januari '47 - 8 u.
 De Fransche zangeres
NICOLE TAVOLA
 m. m. v. ANDRÉ COLLARD, piano

CONCERTGEBOUW - kleine zaal
 Zaterdag 11 Januari - 8 uur
 De Italiaansche Pianiste

ORNELLA
SANTOLIVIDO
 Progr.: Scarlatti, Vivaldi, Beethoven,
 Chopin, Debussy, Prokofieff

Zondagmiddag 12 Januari - 2.30 uur
 De Palestijnsche Violist

YFRAH NEAMAN
 m. m. v. FELIX DE NOBEL, piano

Zondagavond 12 Januari - 8 uur
 De Britsche Pianist

KENDALL TAYLOR

Binnenkort verschijnt:

2e Moderne Nederlandsche
Piano Album

waarin oorspronkelijke composities van:
H. Andriessen, W. Andriessen, Felderhof,
G. Hengeveld, J. Mul, Stratogier, etc. etc.

PRIJS f 4.50

Uitgevers:

BROEKMANS & VAN POPPEL - Amsterdam

Velen
 gingen U voor
 naar de

Nederlandsche Klankopname Studio
 P. C. Hoofstraat 152 - AMSTERDAM-Z.
 Dir. Ing. H. Luders - Telefoon 94972

voor het doen opnemen van hun
 vocale of instrumentale prestaties

De eenige speciaal studio hier te lande waar de
 grootste zorg aan Uw opnamen besteed wordt

Verdediging van den dilettant

De dilettant werd vele jaren in de wereld der muziek met den nek aangekeken, en dit heeft zoo lang geduurd, dat hij zich op het laatst werkelijk begon te schamen voor zijn existentie. Hij verborg zich in zijn huiskamer en speelde daar op zijn piano of zijn viool zijn geliefde meesters, maar hij zweeg erover als het graf, dat hij ook speelde, wanneer het al eens geviel, dat hij in het gezelschap verdwaalde van de kunstenaars. Hij verscheen weliswaar in de concertzaal, maar daar had hij het veilige gevoel, dat niemand het aan zijn neus kon zien, dat hij thuis voor zijn liefhebberij gewend was de „muziek geweld aan te doen”, zooals dat in de laatdunkende terminologie der artisten heette. Men trok zich trouwens in de concertzaal, voornamelijk dan op de recitals minder van hem aan, dan menigeen misschien denkt. Hij mocht daar luisteren naar wat de kunstenaars hem beliefden voor te spelen, en hij zat erbij en luisterde nederig en voelde zich na afloop nietswaardig. Wat zij immers konden spelen, dat kon hij toch nooit in zijn vingers krijgen.

Deze afstand, dien de kunstenaars tusschen hun podium en de zaal hebben gelegd, is op den duur weinig bevorderlijk gebleken voor een gezonde ontwikkeling van het concertbedrijf. Historisch bezien is deze houding wellicht verklaarbaar als reactie op tijden, waarin de dilettant, hetzij een hertog, een graaf, een aartsbisschop of een prins met een muzikale hofhouding in zeer groote mate den toon aangaf, op den duur is zij ontaard tot een zelfvergoding der kunstenaars, die het noodig vonden zich als een soort van profeten aan hun muzikale gemeente te openbaren. Wat de kunstenaar speelde moest virtuoos zijn, razend lastig, kortom het moest beslist epateeren, en zeer vele jaren, tot in onze dagen toe, heeft deze pose gewerkt. Wat de dilettant thuis zoo gaarne speelde, kreeg hij in de concertzaal niet te hooren. Geen Impromptu's van Schubert, niets van de eenvoudige walsen van Chopin, maar wel de moeilijke der Polonaises en de Etudes, weinige van de gemakkelijke, maar veel van de moeilijke sonaten van Beethoven,

geen Kinderszenen of de Papillons van Schumann, maar wel het Carnaval, de Kreisleriana of de Etudes Symphoniques. Men ga de lijst slechts na om haar met voorbeelden te over aan te vullen. Men spot er vaak over, dat dilettanten meestal de stukken willen spelen, die te moeilijk voor hen zijn. Wat beleven zij er voor plezier aan? Zij beleven er dat plezier aan, dat zij denken op die manier zich tenminste bezig te houden met volwaardige muziek, aangezien zij generaties lang uit de concertzaal den valschen indruk hebben meegenomen, dat de stukken, die zij wel kunnen spelen, geen volwaardige kunst zouden wezen.

De uitvoerende kunstenaars zijn intusschen nog waarlijk de ergsten niet. Zij moeten per saldo het repertoire spelen, dat de componisten hun leveren en in dit repertoire is nu eenmaal heel veel, dat boven het peil van den dilettant ligt. De componisten beklagen zich erover, dat de domme dilettanten hun werken niet koopen. Daar zijn vele oorzaken, waarom zij dit inderdaad niet doen, maar een van de voornaamste oorzaken is zeker, dat de moderne componisten ook zelden of nooit iets schrijven, wat de dilettant kan spelen. Het geldt niet alleen voor de hedendaagsche kunst, het geldt evenzeer voor dat deel der moderne muziek, dat reeds lang „reçu” is. De binnen de technische mogelijkheden van den dilettant vallende werken van Debussy zijn op de vingers te tellen, reeds Ravel's Sonatine is voor een groot deel der dilettanten te

moeilijk, om van de rest van zijn piano-oeuvre maar te zwijgen. Wat onze componisten betreft, Diepenbrock's liederen zijn vaak ware complicaties, de jongeren zijn zoozeer bij uitzondering maar eens gemakkelijker, dat zulke uitzonderingen volkomen aan de aandacht ontsnappen. Eenige jaren geleden verscheen er een bundel met piano-stukken van hedendaagsche Nederlandsche componisten. Er staat niet één stuk in, dat een dilettant ook maar bij benadering spelen kan. Wat heeft zulk een uitgave dan voor zin? De componisten hadden beter gedaan een voorbeeld te nemen aan Bela Bartók, die weliswaar het grootste deel van zijn oeuvre zoo moeilijk heeft gemaakt, dat het zelfs voor menigen vakman een heksentoe oplevert het te spelen, maar die dan tenminste daartegenover een groote reeks stukken heeft geschreven, die een kind met twee jaar les kan spelen tot evenveel genoeg van het kind als van den meest verweenden fijnproever, die ze ook met geestdrift speelt.

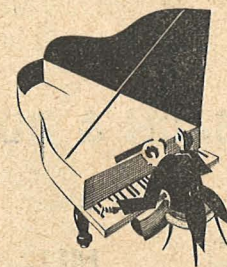

De dilettant is en wordt nog steeds verwaarloosd door de „high brows” der muziek.

Wat „high brows” zijn, moge men lezen op de vermakelijke bladzijden, die Maurice Baring aan hen gewijd heeft; waarschijnlijk zal men dan voor goed de partij kiezen van de „low brows”, dien Baring heel fijntjes de plaats, die hun rechtens toekomt, heeft aangewezen. De dilettanten zijn de „low brows” en de naam, waarmede zij worden aangeduid is geen denigreerende titel, zoolang zij tenminste binnen hun bestek blijven, want de dilettanten zijn de genietters — de vaklieden hebben maar al te vaak het

ware genot verloren — van de dingen, die de moeite waard zijn. Niet de dilettant bestaat voor den kunstenaar, wat beiden vaak schijnen te denken, maar de kunstenaar bestaat, behalve voor de schoonheid ook voor den dilettant. Want de dilettant, de eenvoudige liefhebber, die zijn liefde belijdt door zijn liefhebberij in het hooren en spelen van muziek, is nu juist het ruggemerg van het heele muziekleven. Zonder hem is een

muziekleven niet eens denkbaar. Te zijnen behoeve wordt muziek geschreven en uitgevoerd, aan zijn reactie daarop moet de kunstenaar per saldo toch afmeten of hij op den goeden weg is. De dilettant is geen „quantité négligeable”, geen verachtelijk wezen of een stumper, al is hij vaak wel eigenwijs, halstarrig en conservatief. Al die eigenschappen moet men in hem nemen, zooals ze uitvallen en trachten hem daarvan af te helpen. Misschien zou hij minder ondeugden bezitten, indien de kunstenaars hem minder verwaarloosd hadden, want in zijn hart houdt hij van wat de kunstenaars doen — daarvoor is hij dilettant. Er begint de laatste jaren hier en daar wel eenig besef bij de kunstenaars voor het goede recht van den dilettant te ontwaken. Het dient te worden gestimuleerd. Men moet den dilettant dat in handen geven, wat hij aan kan, op het gebied van de oude, maar ook van de nieuwe muziek. Men denkt daarbij aan wat wij samenvatten onder het begrip „huismuziek”. En het zijn niet in de laatste plaats de componisten van onzen tijd, die daarbij machtig moeten meedoen. Het is de hoogste tijd, dat de dilettant ertoe gebracht wordt zichzelf te hervinden in het besef van zijn waarde voor het muziekleven. Hij moge er dan niet de eerste viool in spelen, hij vervult de baspartij, zonder welke de rest maar ijl en vaag in de ruimte zou zweven.

LEO HANEKROOT

CENTRALE VERWARMING

GEVEKE & CO.

AMSTERDAM - ROTTERDAM

OOK IN HET CONCERTGEBOUW
WERD DE CENTRALE VERWARMING
DOOR ONS GEMODERNISEERD

ALSBACH & DOYER

Niet alleen ...

MUZIEK

... maar ook

GRAMOFOONPLATEN

BEHANG...

Een symphonie van kleuren

GOUDSMIT-HOFF

Nederl. Behangselpapierindustrie
AMSTERDAM-N.
Telefoon 60301

Filialen in 20 voornaamste steden
des lands

LEVERING VIA DEN HANDEL

AGENDA

KLEINE ZAAL

- Zaterdag 18 Januari, 8.15 uur:
**CONCERTGEBOUW-
KAMERMUZIEK**
- Zondag 19 Januari, uur:
CHARLOTTE KÖHLER
Oompjes Droom
- Zondag 19 Januari, 8.15 uur:
JOANNA en THEA
DIEPENBROCK
- Maandag 20 Januari, 8.15 uur:
Piano-recital
GEZA ANDA
- Dinsdag 21 Januari, 8 uur:
**AMSTERDAMSCH KUNST-
KRING**
Amsterdamsch Strijkkwartet
- Donderd. 23 Januari, 8 uur:
CONCERTDIRECTIE
M. SCHILL
- Zaterdag 25 Januari, 8 uur:
HELLA HAASSE, voordracht
Balladen en Legendes
- Zondag 26 Januari, 2.30 uur:
CLAUDIO ARRAU, piano
- Zondag 26 Januari, 8 uur:
HURNITZ-QUARTET
- Maandag 27 Januari, 8.15 uur:
JOHAN OTTEN, piano

AGENDA

KLEINE ZAAL

- Dinsdag 28 Januari:
**CONCERTGEBOUW-
KAMERMUZIEK**
- Vrijdag 31 Januari:
SONATENAVOND
JANINE ANDRADE
THEO VAN DER PAS
- Zaterdag 1 Februari, 8 uur:
CHARLOTTE KÖHLER
Oompjes Droom
- Zondag 2 Februari, 2 uur:
CHARLOTTE KÖHLER
Oompjes Droom
- Zondag 2 Februari, 8 uur:
CONCERTDIRECTIE
M. SCHILL
- Maandag 3 Februari, 8 uur:
NOËL MURPHY, sopraan
JAN HUCKRIEDE, piano
- Dinsdag 4 Februari, 8 uur:
BODI RAPP, mezzo-sopraan
- Vrijdag 7 Februari, 8 uur:
KEES BRINKMAN, piano
- Zaterdag 8 Februari, 8.15 uur:
SONATEN-AVOND
Piet Lentz, cello
Cor de Groot, piano
- Zondag 9 Februari, 2 uur:
JO JUDA, viool
- Zondag 9 Februari, 8 uur:
HANS WEISZ

MAX MÖLLER N.V.

Violen- en
Strijkstokken-
makers

Sedert 1889

*

Oude en
Nieuwe
Meesterviolen

**PIANO'S - VLEUGELS
ORGELS - RADIO**

AMSTERDAM, Raadhuisstraat 48/50
Rotterdam - Haarlem
Hilversum - Goes
Kampen

P. SWEERS & ZOON

Bloemisterij

- Bloemen
- Planten
- Versieringen
- Tuinverzorging

Zandpad 2 (West) naast het Vondelpark
Amsterdam - Telefoon 82869

Rachmaninow (1873-1943)

Tot de befaamde figuren in de muziekwereld, die in den oorlogstijd overleden, zonder dat, tengevolge van de bekrompen inzichten van den bezetter, in de concertzalen een herdenking kon plaatsvinden, behoort de Russische componist en pianist Sergej Waasiljewitsj Rachmaninow. Dat in een enkel dag- of weekblad nog een kort bericht in memoriam mocht verschijnen, hield misschen verband met het feit, dat Rachmaninow in 1917, tijdens de revolutie, Rusland ontvlucht is, en uit dien hoofde dus kwalijk als „bolsjewiek” beschouwd kon worden.

Rachmaninow kan men niet rekenen tot de grootste meesters der muziek, maar zijn beteekenis is groot genoeg om alsnog een kort artikel aan zijn nagedachtenis te wijden. Hij behoorde tot een der beroemde Russische componisten-generaties uit de negentiende eeuw, namelijk die, welke vooraf gegaan werd door Tschaikowski en de leden der nationale school, het „machtige hoopje” bijgenaamd (Cui, Balakirew, Borodin, Musorgski en Rimski-Korssakow), en gevolgd door de generatie van Strawinski. Tijdgenoten van Rachmaninow waren Glazunow, bekend als symphonicus, en Skrjabin, de eenige, die los kwam van de romantische tradities, en op den duur consequent een nieuwe harmoniek ontwikkelde. Met deze beiden gemeen heeft Rachmaninow, dat hij zich keerde tegen de kenmerken van de nationale school, en zich in zijn composities niet liet beïnvloeden door het Russische volkslied. Overigens heeft hij als componist zichzelf verre overleefd in menig opzicht. De vernieuwingen der twintigste eeuw vermocht hij niet te bevorderen; de snelle evoluties gingen hem voorbij, en zoo bleef hij een typische late nabloeier der romantiek, onmiskenbaar met oorspronkelijk werk, hoofdzakelijk absolute muziek, veelal van nobele allure, met een Slavische melancholie, een breeduitgewerkte melodie, doch technisch gezien van een tijd, die niet meer de zijne was. Op bijna alle terreinen der muziek heeft hij zich bewogen: opera's, cantate's (waarvan „De Klokken” indertijd in het Concertgebouw is uitgevoerd), symphonieën, een cello-sonate, een trio, vele liederen, suites voor twee piano's, talrijke piano-werken, o.a. „Moments musicaux”, Variaties op een thema van Chopin, 24 preludes, waarvan die in cis-klein het tot wereldvermaardheid bracht, en tenslotte vier piano-concer-

ten, waarvan het tweede in c-klein behoort tot het beste, wat hij heeft geschreven. Het is rijk aan voortreffelijke melodieën, die zich wijd uitspannen in de verschillende deelen: het hoofdthema van het eerste deel doorloopt niet minder dan 45 maten. Het befaamde zangthema uit het derde deel (28 maten!) behoort tot die melodieën, die den concertbezoeker nog lang na de uitvoering in het hoofd blijven nazingen. Het draagt een weemoedig karakter door de voor Rachmaninow karakteristieke vermening van majeur- en mineurelementen. Verwantschappen met Chopin en Liszt zijn zeker aanwijsbaar, doch men kan eveneens persoonlijke stijlkenmerken onderscheiden, vooral in de pianistiek, waarbij de beweeglijke achtsten- en triolenpassages in de linkerhand het heele werk door als begeleidingsachtergrond optreden. Over het leven van Rachmaninow nog het volgende: Hij werd 20 Maart 1873 geboren te Onega, in het district Nowgorod. Zijn vader was zeer muzikaal. Officier van beroep placht hij den militairen dienst nogal eens te verwaarloozen, om elken dag een aantal

uren piano te kunnen studeeren. De kleine Sergej bleek al heel vroeg voor de muziek gepraedisponeerd, en hoewel zijn vader aanvankelijk niet erg te vinden was voor een muzikale loopbaan, werd Sergej toch op zijn negende jaar ingeschreven aan het conservatorium te Petersburg, later aan dat te Moskou, waar hij piano en compositie studeerde. Al vroeg behaalde hij opmerkelijke successen. Hij was nauwelijks twintig jaar oud, toen zijn prelude in cis reeds alom bekendheid genoot. Ook als dirigent begon Rachmaninow werkzaam te zijn, eerst bij een kamer-opera, later bij de Grootte Opera te Moskou. Als componist ging het hem op den duur niet naar den vleeze. Verschillende van zijn werken leden groote fiasco's, zoo bijvoorbeeld zijn eerste symphonie te Moskou, en zijn eerste pianoconcert te Londen. Tengevolge hiervan kreeg Rachmaninow een ernstige zenuwaandoening, waarvan hij moeizaam genas. Zijn tweede

pianoconcert werd als dank opgedragen aan den zenuwspecialist Dr. Dahl, onder wiens behandeling hij had gestaan. Zijn drukke werk aan de Opera te Moskou belemmerde hem in zijn compositorischen arbeid. Hij nam als dirigent ontslag, daar hij meer vertrouwen had in zijn qualiteiten als componist. Weinig is van zijn idealen in vervulling gegaan. Slechts enkele, vroege werken van hem kwamen tot algemeene bekendheid en waardeering. Toen hij in 1917 de wijk genomen had uit Rusland, vestigde hij zich in Amerika. Sindsdien leidde hij een rusteloos bestaan. Amerika werd wel zijn „operatie-basis”, maar kon nimmer de beteekenis winnen van een vaderland. Rachmaninow bereisde de heele wereld en oogstte als pianist veel successen. Ook in ons land trad hij op met eigen werk, en met de standaardwerken van de piano-literatuur.

M. G. B.

INTERNATIONAAL TIJDSCHRIFTEN-OVERZICHT

Het succes van Gounod's Faust

Henri Collet vraagt zich in „La revue musicale” af, hoe het enorme en immer voortdurende succes van Gounod's Faust te verklaren is. Den tekst noemt hij „un livret baroque” en de partituur „une musique imparfaire”. Het zit hem, zegt hij, in het feit, dat Gounod's muziek gebaseerd is op de hoorn-melodie, het instrument van het Fransche volk. De dichter Flévier zong: „J'aime le son du cor, le soir, au fond des bois”. Het Spaansche melos is gebonden aan de gitaar, het Italiaansche aan de mandoline, het Russische aan de balalaika, het Roemeensche aan de fluit, het Schotsche aan den doedelzak, het Bretonsche aan de biniou, het Zigeunersche aan de viool enz. En zoo is het geliefkoosde instrument der Franschen van oude tijden her de hoorn. En inderdaad schreef Gounod een „Méthode de cor”!

Het orgel van Washington

Flor Peeters publiceert in „De Schalmel” de dispositie van het orgel in de kathedraal van Washington, een instrument van 109 registers. Wanneer men de verhouding van grond- en vulstemmen, van labialen, tongwerken en gedekten nagaat, moet men den organist toegeven, dat het een mooi architecturaal evenwicht in de samenstelling

„vertoont”. Hij noemt het een meesterwerk van de firma Skinner. Hoe men aan het groot aantal stemmen komt? Op het Great Organ vindt men bijv. vier Diapasons, die waarschijnlijk wel in intonaties zullen verschillen, op het Snell Organ twee, op de andere twee klavieren elk een, en ook een in het pedaal. Op nog grootere orgels in Amerika (tot 300 stemmen toe) doubleert men sommige stemmen nog meerdere malen. Imposant is de bezetting der tongwerken op het Solo Organ: Ophicleide (16'), Tuba Mirabilis (8'), Trompet (8'), Clarion (4'), French Horn (8'), Cor d'Amour (8'), English Horn (8'), Corno di Bassetto (8'), Corno di Bassetto (16').

(Vervolg van pag. 13).

De windladen met het pijpwerk staan op front-hoogte, zijn dubbel en gebouwd volgens het sleep-laden-systeem, dat voor de klank bevorderlijk is.

¹⁾ Voorheen in Paleis voor Volksvlijt Amsterdam. ²⁾ Het is zijn grootste opus. ³⁾ Organist van Mozes en Aäronkerk Amsterdam. ⁴⁾ Geprononceerd blijkt dit uit brochure van Verheijen over dit orgel, in 1891 te Amsterdam uitgegeven. ⁵⁾ De dispositie van Händel-orgel spreekt hier duidelijke taal. ⁶⁾ De Speeltafel staat zeer gunstig midden vóór orgel, en is overzichtelijk, daar sterke stemmen alle aan linkerzijde zijn aangebracht, de overige stemmen aan rechterzijde, en hulpregisters als voet treden boven pedaal (Fransche manier).

Mr. A. BOUMAN

Voor of tegen Mahler

De vraag is zoo oud als Mahlers muziek. Maar zij doemt in onzen tijd weer op. Gedurende de Deutsche bezetting van West-Europa, dat is ruim vijf jaar, was het magische geluid van dezen zonderlingen, modernen romanticus verstomd. Thans klinkt het weer. En het klinkt in een chaotische wereld, het klinkt in de moreele verwording van heden, het klinkt tusschen kreten van wanhoop, pessimisme en vertwijfeling. En we vragen ons weer af: heeft Mahler voor den gemartelden mensch van onze dagen nog iets te beteekenen?

Maar deze vraag roept onmiddellijk een andere op: stellen wij haar in Amsterdam alleen, of zijn er meerdere muziekcentra, waar men peilt naar het belang van deze kunst? Nergens toch is de Mahler-cultus van zulk een intens belang geweest als in onze hoofdstad, nergens is een Mahlerfeest mogelijk geweest, zooals dat van 1920 hier, een prestatie van een technische en muzikale potentie, eenig in de muziekhistorie.

Dat was Mahler-kolder, zeggen de anti's. Om Wagner, om Bruckner, om Reger, om Mahler goldden woest de strijdvragen: voor of tegen. Berlioz' muziek noemden de critici vitriool en van de verguizingen aan Wagner's adres is een lexicon gemaakt. Na den 5den Mei 1945 speelde Albert van Raalte Mahler en dirigeerde Ed. v. Beinum op verzoek van het Toonkunstkoor de Tweede. Nu komt een der groote vrienden en vereerders van den componist, de 70-jarige Bruno Walter, met de Vierde en alleen als type van uitvoering werd dit reeds een gebeurtenis. Nemen we het Van Beinum kwalijk, dat dit werk hem niet ligt? Geen denken aan. Wie heeft er zijn voorkeuren niet? Maakt hij (om slechts bij één voorbeeld te blijven) Reger niet prachtig, niettegenstaande velen de muziek van den laatste vergelijken met zijn naam, dien men evengoed van achter naar voren kan lezen?

Wie Mahler wil brengen, moet in hem gelooven. Er is geen componist als deze ras-subjectivist, deze dreamer, deze bizarre fantast, deze sprookjesverteller — die als jeugdwerk een sprookjesopera schreef: „Rübezahl“ — deze godzoeker, deze filosoof, deze pur-sang romanticus, voor wien zóó bij uitstek geldt, dat het voornaamste niet

796
8
7
7
7

in de noten staat. Mengelberg en Walter zijn en waren niet z'n dirigenten, ze waren de priesters van deze soms alle banden verbrekende impulsieve kunst. Pas op hùn niveau van uitvoering zijn Mahlers overdrijvingen zoowel als zijn naïeviteiten te begrijpen of te aanvaarden.

Evenals het onmogelijk is om den eersten grooten subjectivist Beethoven te hooren zonder aan den mensch en zijn worsteling te denken, zoo is het ten eenenmale onmogelijk Mahler's oeuvre te hooren zonder in het leven te treden van dezen reus.

Men noemt de romantiek de laatste groote, alles-omvattende geestelijke strooming, die wezenlijk Europeesch was. Aan het begin ervan staat een figuur als Ernst Theodor Amadäus Hoffmann, aan het eind Gustav Mahler. Beider werk was de weerspiegeling van hun leven; hun kunst was in alle opzichten „de aller-individueelste expressie van de aller-individueelste emotie“, wat niet zeggen wil, dat ze daardoor zich terugtrokken in hun Ivoren Toren, omdat in elk mensch, in elk volk de romantiek niet sterven zal. Van nature waren ze beiden filosoof, maar bij E. T. H. bruisten de gedachten in overvloedigen rijkdom langs verschillende beddingen: hij was jurist, componist, dirigent, teekenaar, regisseur, schilder en dichter en zijn bizarre fantasieën bezorgden hem den naam: „Gespenster-Hoffmann“, dien de Nederlanders onvoldoende en slecht kennen uit Offenbach's „Les Contes d'Hoffmann“. Mahler sprak slechts één taal: de muziek en hoe groot en fascinerend hij ook als dirigent geweest is, hij zal alleen en uitsluitend als componist tot de wereld blijven spreken. Tot degenen dan, die hem willen aanhooren, zonder afschuw voor den „Gespenster-Mahler“.

„Literaire muziek“ luidt het vonnis der absolutisten. Maar van literaire muziek komen we nooit af: zóó oud kan de wereld niet worden! Is de nieuwe oorlogsmuziek niet litterair? Mahler verviel niet in de fout van Richard Strauss, die er zich op beroemde, een bierglas in tonen te kunnen uitbeelden, maar hij herschiep den geest der natuur, zooals zij voor hèm muziek werd. Toen een vriend hem tijdens de conceptie van de Derde bezocht, zei hij: „Kijk hier in dit landschap maar niet rond. Ik heb alles reeds weg-gecomponeerd“. Cum grano Salis, natuurlijk! Maar voor hem leefde de natuur, de planten- en dierenwereld, maar boven alles de zoekende, worstelende mensch in

Gustav Mahler
tijdens een overtocht
naar Amerika

een mysterieuze sfeer, welke zich noodwendig in zijn innerlijk omzette in muziek.

Geen negentiende-eeuwer staat zóóver van de absolute muziek af als hij en dus kan de moderne generatie van componisten hem het minst waardeeren van allen. Grooter antipoden dan Mahler en de nieuwe zakelijkheid zijn niet denkbaar. Maar het is voor geen discussie vatbaar, dat de kloof tusschen het publiek en de muziek der jongeren onoverbrugbaar is en evenmin is er ook maar de geringste twijfel omtrent een der hoofdoorzaken van deze rampzalige verwijdering: nl. het gebrek aan melodisch vermogen van onze hedendaagsche toondichters en hun exclusieve belangstelling voor de harmonische problemen, voor de zoogen. „valsche noten“. Tragisch doet in dit verband een

uitlating van Hendrik Andriessen aan, die naar aanleiding van de Kyrie-melodie uit Diepenbroecks „Missa in die festo“ schrijft: „Slechts de musicus, die wezenlijk door de muziek als innerlijk gezang bezielde is, is tot het scheppen van de zelfstandige melodie in staat.“ Ik zie hier Andriessen en met hem vele anderen, staan als Mozes op den berg Nebo: hij ziet het beloofde land liggen, maar kan er niet binnen gaan.

Mahler is de man der melodie, der volksmelodie zelfs, soms van de over-gevoelige melodie met haar uiterste: de marsmelodie. De muzikale indrukken uit zijn prilste jeugd: de volksmelodieën en de soldatenmarschen uit de Boheemsche stad Iglan, bleven beslissend voor zijn geheele leven. Daarbij worden de meest verheven,

reinste invallen soms geflankeerd door supergevoelige en aan het triviale grenzende elementen. Hij werd gemarteld door een immer, rusteloos zoeken naar het volmaakte, naar het ideaal, waarbij hij sereene hoogten bereikte, om het volgend oogenblik in een alles-verbrijzelend cynisme te vervallen.

Hij tracht de diepten en geheimenissen van het bestaan te peilen en het is geen toeval, dat hij in de Achtste Symphonie door het Veni Creator en Faust II oneindig veel verder kwam dan Wagner, toen deze in Parsifal de katholieke liturgie na ging doen. Als zoeker, als denker, als hymnisch zanger kan hij voor velen in dezen onheilsvollen tijd een helper, een vriend, een trooster worden. Er is geen werk, lied of symphonie, dat den hoorder niet dwingt om in zich zelf te treden. Vele momenten zijn van een aangrijpend geweld. Zijn overgang naar het Katholicisme is van geen beteekenis geweest. Toen het noodig was, dat hij — om als directeur van de Weenske Hofopera benoemd te worden — zich liet doopen, hebben zijn vrienden hem aangeraden, dit niet tot het allerlaatste uit te stellen, opdat men niet zou zeggen, dat hij het „deshalb” deed. Tot zijn dood is hij zoeker gebleven, maar een hooggestemd zoeker, die als mensch, als dirigent, als persoonlijkheid een onweerstaanbaren invloed uitoefende op zijn omgeving, die in zijn werken appelleert aan de hoogste, de edelste krachten in het menschelijk bestaan en die, daar is geen twijfel aan, met de levendigste interesse op zijn beurt de worsteling der nieuwere toonkunst gevolgd zou hebben, een worsteling weer even onafwendbaar en noodzakelijk in het eeuwig wordingsproces als die van hem zelf. In den cursus, welke Arnold Schönberg indertijd te Amsterdam gaf, zei deze zoeker herhaaldelijk, dat het zoeken-op-zich al een voldoening geeft en altijd den mensch zal blijven dwingen.

Tusschen verguizing en overschatting moet de tijd een rustig en ernstig waardeeren scheppen. In elk geval is het beter tienmaal te overschatten, dan éénmaal te verwerpen. Mahler wilde den menschen slechts goed doen, zooals hij zeide. Hij trachtte door middel van zijn immer hevig levende kunst te bereiken, dat de mensch zich ontworstelde aan de knellende banden van het alledaagsche leven door te denken, te willen, te genieten en... door met hem te zoeken naar het volmaakte.

THEO v. d. BIJL

Concertdirectie Dr. G. DE KOOS, dan Haag

Kleine zaal - Maandag 6 Jan. - 20 u.

JACQUES GENTY, piano

Kleine zaal - Maandag 13 Jan. - 20 u.

**HET AMSTERDAMSCH
KAMER-ORKEST**

m. m. v. Annie Wiegmans, piano

Allerlei

Fred. J. Roeske

Het groote feest ter gelegenheid van het Gouden Jubileum van Fred. J. Roeske als dirigent van het voortreffelijk mannenkoor „Apollo” is weliswaar reeds gevierd, maar de Redactie van Preludium en de Concertgebouwwrienden stellen er prijs op hun gevoelens van waardeering en dankbaarheid aan dezen bewonderenswaardigen nestor der mannenkoo-dirigenten tot uiting te brengen. Wij wenschen hem nog vele jaren voor zijn zangersschare op ons Concertgebouw-podium toe!

Jamiasatie

Bij het aanvaarden van het ambt van buitengewoon hoogleeraar in de muziekwetenschap aan de Universiteit te Amsterdam, heeft Prof. Dr. K. Ph. Bernet Kempers een rede uitgesproken, waarin hij het voorstel deed tot een nieuwe nomenclatuur voor relatieve toonbenaming, intervallen en accoorden. Dit nieuw benamingssysteem wordt door hem „Jamiasatie” genoemd en werd in den vorm van een in alle opzichten doordacht en uitgewerkt plan ter kennis gebracht.

Aan de Lezers

Zooals U in de Inleiding (blz. 4) hebt gelezen, willen wij U, lezer van Preludium, in de gelegenheid stellen vragen te publiceren, Uw op- of aanmerkingen bekend te maken, problemen aan te roeren of ideeën te openbaren.

Verwacht van ons niet, dat wij beloven alles te zullen publiceeren, maar wel, dat wij ons beraden of de inhoud van Uw vraag of kwestie van algemeen belang is voor de lezers van Preludium.

DE REDACTIE
Hobbemakade 51, A'dam-Z.

Concertgebouw-Sociëteit

Van Baerlestraat 98, AmsterdamZ.
Gemeente-giro S. 2860

Bestuursleden:

Jac. Bos, voorzitter
Mej. M. Weegenhuise, secretaresse
Joh. Rösner, penningmeester
Mej. M. Ragetli
K. Molin
C. J. van der Kraan
A. Blanket.

Het verschijnen van het eerste nummer van „Preludium” is een bij uitstek geschikte gelegenheid bij onze lezers in deze welwillend beschikbaar gestelde ruimte te mogen introduceeren de SOCIËTEIT „HET CONCERTGEBOUW”.

De zeer geslaagde viering van het jubileum van onze eersten concertmeester, den Heer Ferdinand Helmann, in December 1945, werd aanleiding tot het oprichten van een vereeniging voor leden van orkest en personeel met het doel de onderlinge band te verstevigen en de leden, ofschoon de hiervoor beschikbare tijd uiteraard zeer beperkt

is, toch een zoo ruim mogelijke ontspanning te bieden door het vormen van diverse clubs, het organiseeren van cultureele avonden, lezingen, excursies etc. etc.

Om U een indruk te geven van de werkzaamheden van de Sociëteit gedurende het eerste jaar van haar bestaan, noemen wij o.a. het oprichten van een dansclub (het euvel, dat in het algemeen beter werd gemusiceerd dan gedanst kon aldus worden verholpen), tennis-, voetbal-, schaak-, bridge-, damclub etc. Een waardig slot van seizoen 1945-46 vormde de heden zomer door eigen krachten opgevoerde revue „Ad libitum”, welke aller verwachting overtrof. Wij ontvingen zelfs meerdere verzoeken deze revue te herhalen, hetgeen ons helaas niet mogelijk is. Gaarne zouden wij hier ook willen memoreeren de medewerking, welke wij ontvingen van de zijde van het bestuur van de Vereeniging „Het Concertgebouw-Orkest”. Deze vereeniging stelde ons n.l. de onlangs in gebruik genomen recreatiezaal voor orkestleden ter beschikking voor het houden van onze z.g. „Sociëteits-avonden”, op welke avonden

St. Nicolaas-feest voor de kinderen van leden der „Sociëteit”

gelegenheid bestaat tot schaken, bridgen, dammen enz.

Het was ook in deze zaal, dat de Heer Herman van den Eerenbeemt een reeks van culturele avonden opende met een causerie over „Museumbezoek en schilderkunst”.

Voor conversatielessen in vreemde talen bestaat mede in verband met de veelvuldige buitenlandse reizen steeds veel belangstelling; ook hiervoor hebben wij gemeend enkele cursussen te organiseeren onder deskundige leiding, welke met groot enthousiasme worden gevolgd.

Een van de meest geslaagde middagen was het onlangs in de kleine zaal gehouden St. Nicolaasfeest voor kinderen en kleinkinderen van onze leden. Vóór de pauze werden de kinderen bezig gehouden met het optreden van een clown en goochelaar en de vertooning van enkele kinderfilms. Het hoogtepunt van deze middag vormde natuurlijk de komst van St. Nicolaas, die zich deed aankondigen onder luid trompetgeschal en tromgeroffel. Sinterklaas, geëscorteerd door twee Zwarte Pieten, begaf zich naar het podium, waar een overvloed van speelgoed en versnaperingen was uitgesteld. Na afloop bracht de Sint zelfs een bezoek aan de groote zaal, waar een jeugdconcert voor leerlingen van middelbare scholen plaatsvond en de dirigent Hein Jordans te zijner eere de St. Nicolaas-Variaties van Jan van Gilse ten gehoor ebracht.

Wij zouden U nog veel meer kunnen en willen vertellen over onze Sociëteit, doch de plaatsruimte noopt ons kort te zijn. Wij hopen U echter in de toekomst geregeld in dit blad over ons werk op de hoogte te houden, vertrouwend dat de vrienden van het Concertgebouw ook spoedig vrienden van de Sociëteit mogen worden.

Weekagenda:

- 's Maandags 1—2 uur n.m.:
Engelsche conversatie voor gevorderden
- 's Dinsdags 2—3 uur n.m.:
Engelsche conversatie voor gevorderden
- 's Dinsdags 8 uur n.m.:
Sociëteitsavond
- 's Woensdags 5—6 uur n.m.:
Indoor-training
- 's Vrijdags 4—8 uur n.m.:
Tennissen R.A.I.-Gebouw
- 's Vrijdags 8 uur n.m.:
Sociëteitsavond
- 's Zondags 11—1.30 uur v.m.:
Engelsch voor beginners.

Sociëteits-nieuws

Wij stellen ons voor op 25 Januari a.s. het éénjarig bestaan van onze vereeniging feestelijk te herdenken. Nadere bijzonderheden omtrent onze plannen hiervoor, wanneer deze vaste vorm hebben aangenomen, zullen wij U t.z.t. bekend maken.

Het Concertgebouw-Orkest op reis

Het is een verblijvend verschijnsel, dat het Concertgebouw-Orkest naast het groote aantal normale concerten (abonnements- en volksconcerten) — waarbij wij nog noteeren, dat in verband met de groote belangstelling de serie 16 Donderdagavondconcerten op de Woensdagavonden herhaald moet worden — nog tijd en gelegenheid heeft weten te vinden, zijn taak als eerste concertinstelling des lands ook in andere steden te vervullen.

Naast pl.m. 100 concerten te Amsterdam, waarvan 40 volks- of jeugdconcerten, treedt het orkest nog pl.m. 30 keer buiten Amsterdam op en wel behalve de traditioneele Haagsche en Rotterdamsche abonnementsconcerten ook in Den Bosch, Eindhoven, Breda, Utrecht, Haarlem, Arnhem en Nijmegen, terwijl in samenwerking met de Stichting 1940-1945 een tournee door het Noorden van Nederland in voorbereiding is.

Hiernaast zorgde het orkest ook dit seizoen voor een beduidend bedrag aan deviezen door in September l.l. een aantal werken uit het repertoire door de Engelsche grammofoon-maatschappij DECCA op te doen nemen.

Bovendien zal het orkest ook dit seizoen onder leiding van zijn dirigent Eduard van Beinum weer zijn taak als cultureel ambassadeur in het buitenland vervullen.

In opdracht van de Nederlandsche Regeering vertrok het orkest in November naar Parijs, waar in het kader van de Culturele Manifestaties der Vereenigde Volkeren „UNESCO” een drietal concerten in de groote zaal van het theater des Champs Elysées werden gegeven. In Februari is een uitgebreide tournee door Engeland en Schotland in voorbereiding, terwijl de landen, waar het vorig seizoen zulke opmerkelijke successen geooft werden, het orkest onder zijn eminenten dirigent nog dit seizoen voor een uitgebreide serie concerten gaarne terug willen zien.

Hoest-epidemie!!

Als kuddedier-volkeren het object hunner aanbidding wenschten te zien om uitdrukking te geven aan hun roerende afhankelijkheid, hieven ze spreekkoren aan. Spreekkoren, die dan prompt door alle beschikbare radio-omroepen uitgezonden werden, om aan de verraste wereld een beeld van verknochtheid voor te tooveren, dat eenig was in de historie van de Grieken af tot nu toe.

En wanneer ons huidige concertzaalpubliek eens flink wil laten hooren, hoe het in verdrukking en ellende, in opsluiting en één-kamer-misère, alle manieren heeft verloren en zijn medemenschen met een stralend gezicht tracteert op al zijn onhebbelijkheden, dan heft het hoestkoren aan.

Niet een onderdrukt hoestje van een opkomende of een practisch overwonnen verkoudheid. Neen, mijne vrienden, complete koren, wat zeg ik, dubbelkoren met solisten en al.

Onze brave Eduard kan den dirigeerstok geen oogenblik laten rusten tusschen twee deelen van een symphonie of de hel breekt los. Met geknetter, gerochel en gebulder of 't een oorlogsfilm is.

Ik heb mij 't hoofd suf gepeinsd, wat hieraan te doen is. Controleerende doktoren in witte jas als afschrikwekkend voorbeeld aan de ingangen of programma-juffrouwen met haverstroop-balletjes in zakjes gedurende het geheele concert (zooals Norico in de bioscoop). Allemaal heel aardig gezegd, maar allemaal niet uitvoerbaar.

Tenslotte ben ik heel serieus naar mijn dokter toegegaan en heb hem gevraagd of er bij hem en zijn collega's nu zoo ontzaglijk veel meer hoestpatiënten zijn dan vroeger.

„Er zal misschien wat meer gehoest worden dan in vroeger jaren,” zei de aesculaap, „maar dat wettigt deze brulpartijen nog niet. De menschen zijn net ondeugende kinderen geworden, die liever een stichting of verstrooiing voor ik weet niet hoeveel anderen in de war sturen en bederven, dan zichzelf

iets te ontzegen.”

„Menschen die vroeger op hinderlijke wijze hoestten, bleven thuis of gingen in ieder geval niet naar een plaats van samenkomst met anderen waar 't stil moet zijn.

Daarbij geloof

ik ook, dat niemand ook maar de minste moeite doet zich ook maar eenigszins te beheerschen, want gebeurde dat wél, dan zouden excessen zooals thans voorkomen eenvoudig onmogelijk zijn.”

Over die woorden ben ik eens gaan nadenken. En heeft die brave dokter eigenlijk niet gelijk? Staan wij man voor man en vrouw voor vrouw er één oogenblik bij stil of we door ons toedoen voor zoovele anderen het genot bederven, om niet eens te spreken van den dirigent en zijn orkest? En moeten we ons, U en ik en iedereen op z'n beurt, niet schamen?

PEREGRINUS